

ZÁPIS: IGLO Implementation – Ethics and trustworthy AI in Horizon Europe

Datum:	16.11.2023
Místo konání:	UKRO (UK Research Office Brussels)
Zapsal/a:	David Chvála, konzultant pro výzkum

Dne 16. listopadu 2023 proběhlo setkání pracovní skupiny IGLO Implementation, kde Mihalis Kritikos z DG RTD představil proces hodnocení etiky v projektech Horizontu Evropa a nástroje, které mohou pomoci výzkumníkům a projektovým manažerům při vyplňování části návrhů zaměřených nejen na etiku a AI.

Úvodem setkání prezentoval zástupce Komise víceúrovňový proces, který zajišťuje důkladné projednání etických standardů odbornými panely. Ty následně vypracovávají podrobnou zprávu, která je předána příslušnému žadateli. Důkladný přístup k etice se vyvíjí už od 7. RP, kde se z pouhého doporučení přeměnil na současnou právní povinnost, která má hlavně pomocnou funkci, není rozhodně zamýšlena jako překážka. Cílem posuzování etických aspektů není bránit výzkumníkům v jejich práci, ale naopak zvyšovat povědomí o etických problémech a podpořit celkové zlepšení etických částí v návrzích projektů.

Etický rámec je zakotven už v právních základech (konkrétně v [článku 19 nařízení zavádějícího program Horizont Evropa](#)), navazují na něj například tradiční pravidla v oblastech, jako je bioetika, kde se odvíjí od pravidel OSN. Na tato pravidla navazují limitace podpory výzkumu v oblastech klonování, modifikací genetického dědictví nebo produkování embryí pro získávání kmenových buněk. Nicméně existují i sporné oblasti, kde výzkum s lidskými kmenovými buňkami může obdržet financování podle specifik konkrétního projektu a právního rámce členského státu. V tomto ohledu je nutné dodat, že Evropská unie nepodpoří projekt mimo EU, pokud není v souladu s uznanými etickými pravidly členských států. Nemůže také poskytovat financování projektům v členských státech, které by rozporovaly tamní legislativu. V případech nejednoznačnosti pak usedne komise sestávající ze zástupců členských států, který poskytne nezávazné odborné stanovisko, které je následně při rozhodnutí zohledněno Evropskou komisí.

Další problematikou je legislativa a etika v oblasti umělé inteligence, a to zejména v případech týkajících se bezpečnosti a monitorování obyvatelstva. Komise pracuje v tomto případě na bázi důvěry spolu s etickým monitoringem konkrétního projektu, výstupy tohoto monitoringu jsou následně archivovány pro případ auditu projektu.

Jak funguje proces hodnocení etiky

Největší současnou výzvou v oblasti etiky je absence etických komisí přímo na univerzitách, zde se bavíme hlavně o oborech mimo medicínu. Samotné hodnocení probíhá mezi fázemi evaluace/hodnocení projektu a přípravou grantu, což etickému výboru poskytuje dlouhou dobu k sestavení etického zhodnocení. Celý proces zahajují výzkumníci sebehodnocením etických problematik projektu, pak následuje předběžný screening agenturou komise. V momentě, kdy výzkumník předem deklaruje, že se výzkum týká umělé inteligence nebo pokud jsou při výzkumu používána zvířata, projekt přeskakuje fázi předběžného screeningu a putuje přímo k hlavnímu hodnocení etiky. V současnosti pracuje Evropská komise také na pravidlech pro náhodný nález při předběžně eticky nesporném projektu.

Hodnocení etických aspektů a analýzu provádí komise složená z pěti odborníků na etiku. Výsledky hodnocení jsou pak stanoveny jako schválení projektu, podmíněné schválení, návrh pro opětovné zhodnocení nebo úplné zamítnutí. Průběžné monitorování etiky probíhá u projektů, které vyvolávají vážné etické obavy za účasti jednoho až pěti etických odborníků.

Po screeningu Evropské komise pak musí výzkumník jmenovat poradce nebo etickou komisi, která bude výzkum monitorovat a průběžně informovat Komisi o průběhu projektu. Tento poradce nebo komise má za úkol pomoci výzkumníkovi s etickou problematikou. Evropská komise nabízí v tomto případě výzkumníkovi pomoc při hledání ideálního poradce pro tento úkol. Je také třeba zdůraznit, že tato komise nebo poradce spadají do způsobilých nákladů projektu.

Přístup hodnotitelů k etice v umělé inteligenci

Přístup Evropské komise k umělé inteligenci vychází ze zásad důvěryhodné AI – zákonnost, etičnost a technická robustnost, tento definiční rámec pro podobu důvěryhodné AI byl stanoven v roce 2017 odbornou skupinou. Zákonnost představuje AI, která funguje v rámci platných zákonů a regulací, etičnost představuje respektování etických principů a hodnot, robustnost pak správné technické ukotvení umělé inteligence. Z tohoto přístupu následně vycházejí nástroje a pokyny pro správné vyplnění etických částí projektového návrhu.

Hlavním dokumentem pro výzkumníky je [Guide on How to Complete Your Ethics Self-Assessment](#). Vedle základních pokynů, jak správně vyplnit etickou část stanovuje dokument prozatímní definici umělé inteligence, která bude v následujících letech upravena podle právě projednávané legislativy, Aktu o AI.

V blízké době plánuje komise vydat také dodatečné dokumenty týkající se přímo algoritmického zkreslení, informovaného souhlasu a etických auditů a kontrol. Ty mají pomoci více definovat rovnováhu v AI mezi inovací a etikou.

Hlavní pomocné dokumenty:

- [Guidelines on ethics by design for AI](#)
- [Guidance on Identifying serious and complex ethics issues in EU-funded research](#)
- [Assessment List for Trustworthy Artificial Intelligence](#)
- [Ethics guidelines for trustworthy AI](#)
- [How-to complete your ethics self-assessment](#)